

АЛЮЗІЯ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

Одним із видів культурно маркованої інформації у художньому творі є алюзія, що визначається як посилення на літературні, міфологічні, історичні епізоди, імена, назви. Механізм декодування смислу, створеного за допомогою алюзії, передбачає залучення соціально-історичного вертикального контексту. Соціально-історичний вертикальний контекст визначається як частина історико-філологічної інформації, об'єктивно закладеної у творі, яка розкриває перед читачами картину зовнішнього світу, певного зрізу дійсності, у всьому розмаїтті її прояву [1, с. 17]. Соціально-історичний вертикальний контекст передбачає відомості нефілологічного характеру (географічні, соціальні, культурні та ін.), якими повинен володіти реципієнт у процесі сприйняття художнього твору.

Алюзія увиразнює художній твір, збагачує його, надає читачеві додаткову інформацію, створює імпліцитний смисл. З іншого боку, вона може використовуватися і в «зниженому вигляді», зсуваючись у сферу комічного [2, с. 9]. Досліджуючи алюзію як засіб реалізації іронії, С.І. Походня зауважує, що те, що належить одній структурі (біблійному, міфологічному, історичному, літературному тексту іншої епохи) шляхом переносу в іншу структуру, в інший контекст (іншої епохи, іншого стилю) протиставляється цій новій структурі і таким чином набуває нових смислів [3, с. 100]. Розглянемо функціонування алюзій на прикладі роману-автобіографії популярного сучасного британського актора, співака і письменника Дж. Барроумена "I Am What I Am".

"My Mum grabbed my hand. Carole and Andrew watched my dad's face for the sign. We were poised like runners from 'Chariots of Fire'.

Then my dad yelled, 'Go!' And like bats out of hell we went" [4, с. 18].

"Dad led the way, propelling Murn forward like a battering ram, followed by Carole and Andrew, with Mum and me bringing up the rear. The crowds parted before us as if my dad was Moses" [4, с. 18].

Члени сім'ї, що біжать по аеропорту, запізнюючись на літак, порівнюються із персонажами фільму «Вогняні колісниці» (1981 рік, режисер Г'ю Хадсон). Алюзія викликає в уяві реципієнта відомий епізод із фільму, що супроводжується музикою Вангеліса, і підкреслює комізм ситуації. Гумористичний ефект створюється комплексно, оскільки алюзія поєднується з ідіоматичним порівнянням "like bats out of hell". Далі гумористичний ефект підсилюється порівнянням старої жінки на візку з тараном "like a battering ram" та біблійною алюзією. Як перед Мойсеєм розступалися води, так і перед батьком сімейства, який біг попереду, штовхаючи візок із бабусею, розступалася юрба.

Дитяче сприйняття автором розповідей матері про воєнне дитинство передається за допомогою алюзії на музичний фільм-казку «Набалдашник і мітла» (1971 рік, режисер Роберт Стівенсон), у якому персонажі шукають чарівне закляття, яке може врятувати Англію від війни.

“Mum was one of the children evacuated from Glasgow during the air raids. When she’d tell Carole, Andrew and me stories about what it was like for her growing up during the war, I always imagined her as one of the children in “Bedknobs and Broomsticks”, doing her part for the war effort with a broom” [4, с. 21].

У наступному прикладі спостерігаємо використання розгорнутої алюзії:

*“It was a college choir rehearsing Handel’s “Messiah”. For a beat, I thought this was part of the Oxford tourist experience and that pretty soon I’d see a riot of robed graduates ... swooping across the courtyard, or Jeremy Irons and Anthony Andrews climbing from a second-floor window carrying bottles of champagne.**

**I loved this eighties version of “Brideshead Revisited”* [4, с. 30].

Опинившись із сестрою Керол в Оксфорді, автор відверто нудьгує. Репетиція ораторії «Месія» не настроює його на серйозний лад. Натомість, музика асоціюється в нього з епізодом одного із відомих британських серіалів «Повернення у Брайдсхед» (екранізація роману І. Во, 1981 рік, режисер Чарльз Стеррідж), де дія також відбувається в Оксфорді. Сама алюзія є непрямною, не містить назви фільму, лише імена акторів – виконавців головних ролей і елемент сюжету. Примітка, де подано назву фільму, конкретизує алюзію.

Із гумором ставиться автор до традиційних фотографій на тлі старовинної архітектури, порівнюючи типові картинні пози туристів із скульптурою Родена «Мислитель». Гумористичний ефект інтенсифікується використанням прикметника “scholarly” («науковий»):

“I suggested three scholarly positions for the picture. The first was a typical pose, as in Rodin’s “The Thinker”; the second a more reverential one, as in gazing up at the library in awe...” [4, с. 31].

Отже, алюзії володіють значним стилістичним потенціалом, однак становлять труднощі при декодуванні. Для розуміння й інтерпретації створеного смислу необхідне проникнення не лише у текстову структуру твору, а й у його позатекстові площини, що вимагає ґрунтовної підготовки читача, широкої ерудиції і вміння сприймати культурно марковану інформацію поза її основним контекстом.

Література

1. Болдырева Л.В. Социально-исторический вертикальный контекст и проблема понимания литературно-художественного текста (на материале произведений английских писателей): автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 “Германские языки” / Л.В. Болдырева. — М., 1990. — 22 с.

2. Гюббенет И.В. К проблеме понимания литературно-художественного текста (на английском материале) / И.В. Гюббенет. — М.: Изд-во Моск. ун-та, 1981. — 112 с.

3. Походня С.И. Языковые виды и средства реализации иронии / С.И. Походня. — К.: Наукова думка, 1989. — 128 с.

4. Barrowman J. I Am What I Am / J. Barrowman. — London: Michael O’Mara Books Limited, 2009. — 256 p.